

22.02

niedziela, 18.00
NFM, Sala Główna ORLEN, estrada w odwróceniu

MUZYKA DWORU WAZÓW

Wrocław Baroque Ensemble, fot. Łukasz Rajchert

Andrzej Kosendiak – dyrygent
Wrocław Baroque Ensemble:
Aldona Bartnik, Aleksandra Turalska – soprany
Piotr Olech – kontratenor
Maciej Gocman – tenor
Volodymyr Andrushchak – bas
Zbigniew Pilch, Mikołaj Zgółka – skrzypce
Julia Karpeta – viola da gamba
Krzysztof Karpeta – viola da gamba, violone
Marie-Domitille Murez – harfa
Marta Niedźwiecka – pozytyw, klawesyn
Přemysl Vacek – teorba

Program

Bartłomiej Pękiel (zm. 1670)

Canon a 6: Tres canones simul cantantur [1']

Aprilio Pacelli (1566 lub 1567–1623)

Veni sponsa Christi ze zbioru *Sacrae cantiones* (1608) [3']

Giulio Osculati (2. połowa XVI w. – ok. 1620)

Non potest arbor bona ze zbioru *Promptuarii musici*

Abrahama Schadaeusa (1611–1617) [4']

Bartłomiej Pękiel

Canon a 6: Aliud. Sex vocibus [2']

Franciszek Lilius (zm. 1657)

Exultabit cor meum [3']

Giovanni Francesco Anerio (1569 – pogrzebany 1630)

Ut audivit [3']

Bartłomiej Pękiel

Canon a 6: Aliud. Sex vocibus [1']

Giovanni Valentini (1582 lub 1583–1649)

Canzona quarta ze zbioru *Canzoni, libro I* (1609) [3']

Vincenzo Scapitta (1584–1656)

Regina Caeli ze zbioru *Vaghi fiori di Maria Vergine* (1628) [3']

Bartłomiej Pękiel

Fuga [1']

Giulio Osculati

Nolite iudicare ut non iudicemini ze zbioru *Promptuarii musici*

Abrahama Schadaeusa (1611–1617) [4']

Adam Jarzębski (II poł. XVI w. – 1649)

Tamburetta ze zbioru *Canzoni e concerti* (1627) [3']

Marco Scacchi (początek XVII w. – 1662)

O come sei gentile [5'];

Donna voi vi credete ze zbioru *Madrigali a cinque, concertati da cantarsi sù gli stromenti* (1634) [5']

Marcin Mielczewski (zm. 1651)

Canzona terza a 3 [3']

Ottavio Valera (fl.* 1620)

Sfogava con le stelle ze zbioru *Selva de varii passaggi*

Francesca Rognoniego (1620) [3']

Vincenzo Bertolusi (zm. 1608)

Ricercata primi toni a 4 (1607) [4']

Tarquinio Merula (ok. 1595 – 1665)

Ardeste un tempo. Prima Parte [6'];

Ma non poss'io. Seconda Parte ze zbioru *Il primo libro de madrigali concertati op. 5* (1624) [6']

* Łąc. 'kwit' – określenie używane do wskazania okresu, w którym artysta, szkoła lub gatunek był najbardziej aktywny.

Prosimy o nagradzanie
artystów brawami
po zakończeniu
całego utworu.

N prawie osiemdziesiąt jeden lat panowania na polskim tronie królów ze szwedzkiej rodziny Wazów, w szczególności Zygmunta III i Władysława IV, przypada jeden z najważniejszych i najciekawszych okresów w historii muzyki w naszym kraju. Pierwsza połowa siedemnastego stulecia była czasem sprowadzania nad Wisłę znamienitych artystów zagranicznych, a także uprawiania gatunków reprezentujących najnowsze nurty twórczości europejskiej, w tym opery. Różnorodne kompozycje postaci związanych z dworem monarchów z pochodzącej z Północy dynastii zaprezentuje Wrocław Baroque Ensemble pod dyrekcją maestra Andrzeja Kosendiaka.

Pokaźnych rozmiarów kapela powstała na królewskim dworze już za panowania pierwszego z Wazów, w 1595 roku. Muzycy do niej należący pochodzili najczęściej z Włoch – od czasów odrodzenia kolebki wielu najbardziej nowatorskich kierunków w kulturze europejskiej. Misję pozyskania artystów powierzono już wcześniej Krzysztofowi Kochanowskiemu, bratankowi słynnego poety. Największy wpływ na sposób funkcjonowania zespołu i styl utworów wykonywanych przez jego członków mieli kapelmistrzowie z Rzymu. Należał do tego grona Asprilio Pacelli, uważany za ucznia samego Palestriny, szef królewskich muzyków od grudnia 1602 roku aż do swojej śmierci w 1623 roku. Wydane w 1608 roku w zbiorze *Sacrae cantiones* motety skomponował już w Polsce. Wrocław Baroque Ensemble wykona jeden z nich, podniosły *Veni sponsa Christi*. Do kręgu maestri monarszego zespołu zaliczał się również pracujący na tym stanowisku od około 1624 roku Giovanni Francesco Anerio oraz zatrudniony od 1633 roku Marco Scacchi. Dwa madrygały autorstwa tego ostatniego powstały do tekstów Giovanniego Battisty Guariniego, z którego poezji korzystał także sam Claudio Monteverdi. Przynależą do wczesnej twórczości swojego autora.

Dworscy artyści wywodzili się jednak z różnych regionów Półwyspu Apenińskiego, nie tylko z Wiecznego Miasta. Z Lombardii przybył chociażby tenor Giulio Osculati, twórca specjalizujący się w kompozycjach religijnych, czy – prawdopodobnie zresztą dzięki poleceniu mu tej ścieżki kariery przez Osculatiego – organista Tarquinio Merula. Ten został w Rzeczypospolitej nie tylko muzykiem kapeli samego władcy, ale także członkiem zespołu królewicza Władysława. Przebywając w Polsce, opublikował pięć zbiorów swoich dzieł. Na zakończenie wieczoru usłyszymy dwa jego madrygały wydane obok siebie w zbiorze *Il primo libro de madrigali concertati*, który ukazał się w Wenecji w 1624 roku. Tenor Vincenzo Scapitta przyszedł na świat nie w Lombardii, lecz na drugim brzegu Padu – w piemonckiej Valenzie. Wrocław Baroque Ensemble

sięgnie po jedno z sześciu opracowań w formie koncertów małych głosowych maryjnej antyfony *Regina Caeli*, opublikowanych w kolekcji *Vaghi fiori di Maria Vergine*. Ukazała się ona w Wenecji w 1628 roku, a więc kiedy śpiewak pracował w Innsbrucku u arcyksięcia Austrii Leopolda V. Kolejny organista, którego kompozycja znalazła się w koncertowym programie – Vincenzo Bertolusi pochodzący ze stanowiącego część Laguny Weneckiej Murano – do kapeli Zygmunta III trafił już w roku jej założenia, 1595. Na krótko przed śmiercią pracował jeszcze u króla Danii Christiana IV. W okresie przebywania w naszym kraju Bertolusi mógł spotkać się z innym zatrudnionym u monarchy Włochem, Giovannim Valentinim, również grającym na organach. Ten znów trafił potem do Grazu, a następnie na cesarski dwór w Wiedniu. Dość nieoczywisty jest związek ze środowiskiem polskich Wazów śpiewaka Ottavia Valery, o którego życiu właściwie niemal nic nie wiadomo. Jego, wydany w dedykowanym Zygmuntowi III podręczniku śpiewu autorstwa Francesca Rognoniego, solowy madrygał *Sfogava con le stelle* pozwala jednak snuć przypuszczenia o umiejętnościach ornamentacji linii melodycznej, a także imponującej skali głosu Włocha.

Artyści zatrudniani u Wazów nie zajmowali się wyłącznie występami, angażowali się też w nauczanie adeptów swojego fachu – chłopców zarówno z Włoch, jak i z Rzeczypospolitej. Podróżując razem z monarszą świtą, grupa miała wpływ na kształtowanie gustów w różnych ośrodkach, w których w Polsce uprawiano muzykę zarówno świecką, jak i sakralną. Oczywiście za rozkwit tej dziedziny sztuki w Rzeczypospolitej nie byli odpowiedzialni wyłącznie przybysze z Południa. Do szczególnie interesujących należy przypadek Franciszka Liliusa, syna Włochów – Orgalki i działającego w Polsce śpiewaka Vincenza. Możliwe, że przyszedł na świat już na polskich ziemiach, wykształcony też został prawdopodobnie już na dworze Zygmunta III, choć literatura wspomina także jego pobyt w Rzymie, w domu Girolama Frescobaldiego. Od stycznia 1630 roku był kapelmistrzem katedry wawelskiej. Jego małych głosowy koncert *Exultabit cor meum* przetrwał w zbiorach należących kiedyś do luterańskiego kościoła św. Marii Magdaleny we Wrocławiu, a przechowywanych aktualnie w Berlinie.

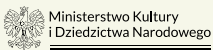
Co najmniej od 1632 roku muzykiem królewskim był Marcin Mielczewski. Kilkanaście lat później został on kapelmistrzem Karola Ferdynanda Wazy, biskupa wrocławskiego i płockiego, brata Władysława IV. Zachowany dorobek pozwala ocenić, że pod patronatem kościelnego dostojnika podpisany często jako M.M. twórca przeżywał czas rozkwitu swojego talentu. Jedną z jego ośmiu znanych canzon, którą usłyszymy, przeznaczona jest na dwoje skrzypiec, fagot i basso continuo. Znajdujący się w obsadzie utworu instrument dęty ma szczególnie szerokie zastosowanie w kompozycjach muzyka. Możliwe jest zatem, że sam na takim grał. Do grona ulubionych artystów Zygmunta III należał urodzony w Warce wybitny skrzypek Adam Jarzębski,

znany dziś przede wszystkim jako autor zbioru *Canzoni e concerti* – najważniejszego polskiego zabytku muzyki instrumentalnej. W pochodzącej z niego *Tamburetce* twórca wprowadził żywy rytm, naśladując zwawy puls kojarzony z instrumentem perkusyjnym. W swoich pismach Jarzębski jako wicekapelmistrza wymienia Bartłomieja Pękiela – organistę i kolejnego świetnego, wszechstronnego kompozytora związanego nie tylko z Warszawą, ale też Krakowem, służącego ostatniemu z Wazów – Janowi Kazimierzowi i jego żonie Ludwice Marii Gonzadze. Cztery utwory polifoniczne jego autorstwa, które znalazły się w programie, stanowią całość zachowanej spuścizny Pękiela, jeśli chodzi o dorobek instrumentalny. Artysta ten był kolejnym, przejmującym prawdopodobnie schedę po Scacchim, kapelmistrzem królewskim. Sprawował tę funkcję do 1655 roku, kiedy potop szwedzki poskutkowało rozproszeniem zespołu. Tragiczne wydarzenia połowy siedemnastego stulecia spowodowały upadek kultury muzycznej w Polsce. Na jej ożywienie trzeba było czekać aż do XVIII wieku – czasu panowania Sasów i króla Stanisława Augusta Poniatowskiego.

BARNABA MATUSZ

Organizator

NFM – instytucja kultury współprowadzona przez

Mecenas Tytularny NFM

Mecenas NFM

Partnerzy strategiczni NFM

Partner NFM

Partnerzy medialni NFM

